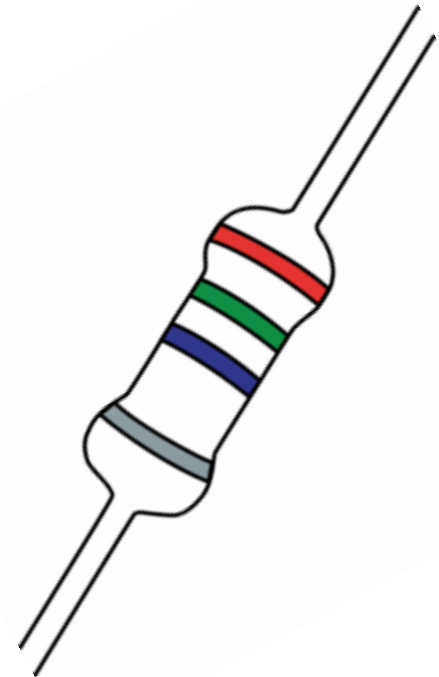

- Aktiva Filter
- Klippning. Offset. Slewrate
- Avkopplingskondensatorer
- Transistorer - MOSFETs

Lab 3/4

Laboration 3 nästa vecka

- Förberedelseuppgifter
  - Ingen labrapport

Laboration 4 - miniprojekt

Anmälan på hemsidan

Projektnummer du får vid anmälan (1-5)

Bygga en liten krets och presentera den vid labtillfället (1h)

För att bli godkänd

- Du ska demonstrera en **fungerande** krets - se till att ha kopplat upp den innan!
- Du ska presentera vad du gjort – **7-10** minuters presentation. (Powerpoint)

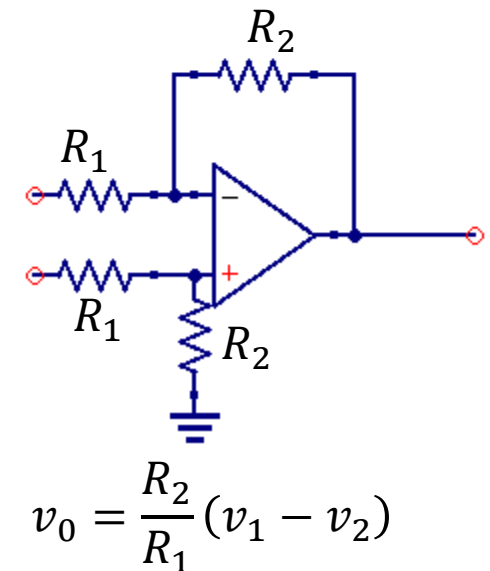
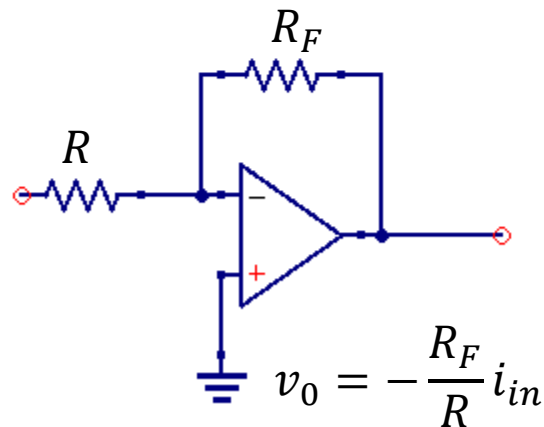
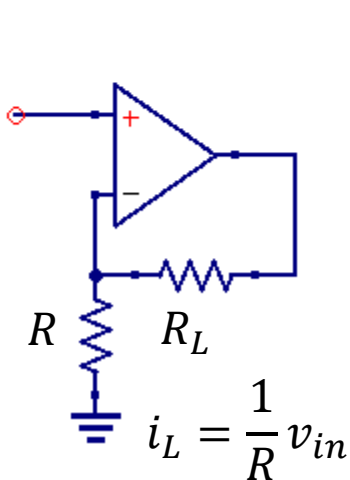
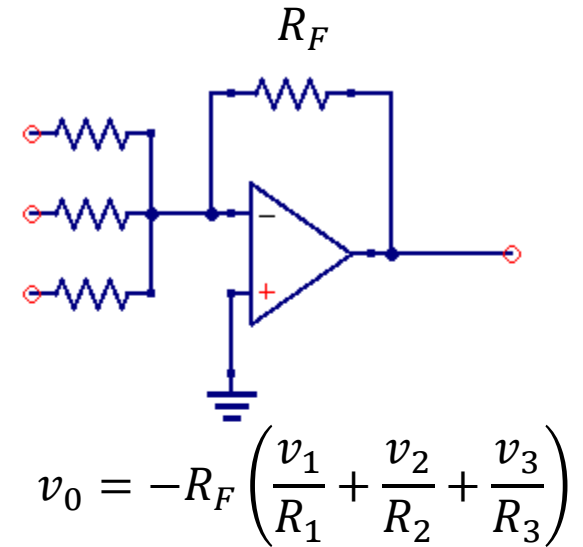
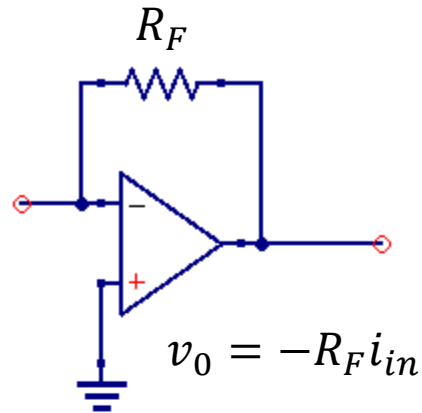
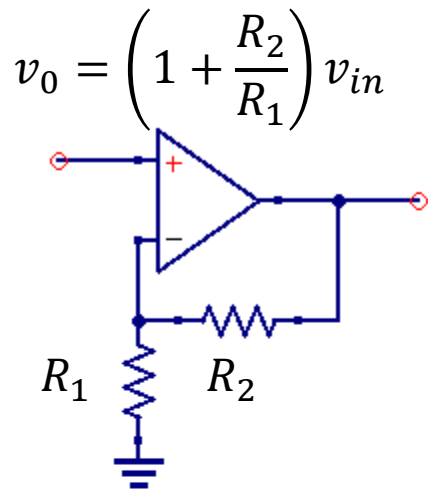
Börja med kretsen i tid!!

Schemaändringar

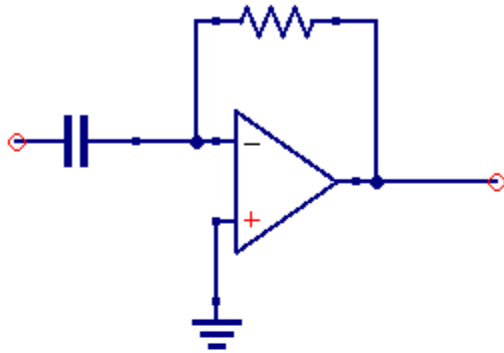

- Inget seminarium denna vecka!

Grundläggande OP-kretsar (utantill / härleda!)

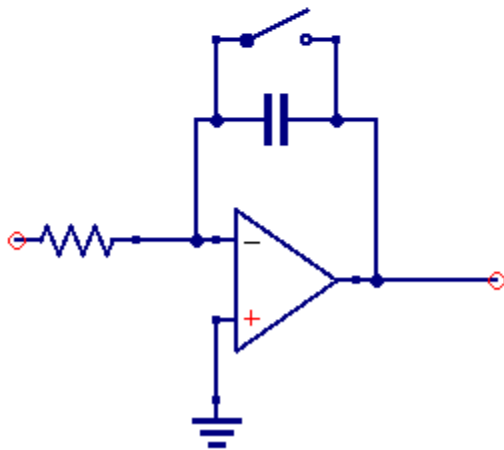

Grundläggande OP-kretsar (utantill / härleda!)

Derivator

$$v_0 = -\frac{1}{RC} \frac{dv_{in}}{dt}$$

Integrator

$$v_0 = -\frac{1}{RC} \int_0^t v_{in}(t) dt$$

Icke-ideal operationsförstärkare

v_n/v_p måste vara lite mindre (0.7-3V) än $|V_{CC}|$

- Små V_{CC}

Klipping / Distortion:

Maximal utspänning: Lite mindre (0.7-1V) än $|V_{CC}|$

Maximal utström: (10-30 mA)

- Stora spänningar
- Stora strömmar

Offset Voltage:

- Små signaler (mV)

DC biasströmmar $i_n/i_p > 0$

- Små signaler (mV) och stora resistanser

Slew Rate

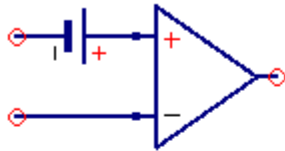
- Snabba signaler
- Höga frekvenser

Frekvensberoende förstärkning: $A_d \approx \frac{A_{d0}}{1+j\frac{\omega}{\omega_0}}$

- Höga frekvenser (kHz-MHz)
- Stora förstärkningar

Icke-idealiteter hos OpAmp vid DC

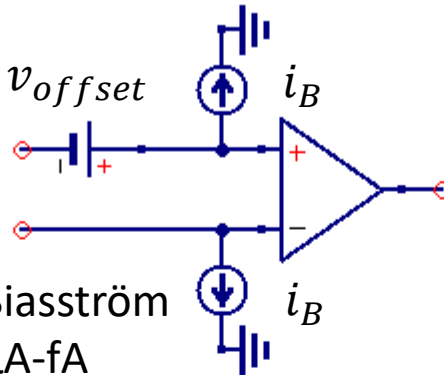
v_{offset}

Offsetspänning
+/- 1-5 mV

OP-ampen ger en
utspänning även om
 $v_p = v_n = 0V$

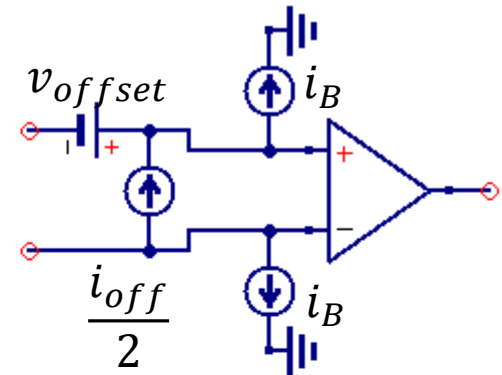
v_{offset}

Biasström
 μA -fA

Biaseringsström:
 $i_p, i_n > 0$.

v_{offset}

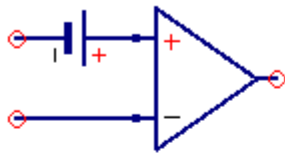

Obalanserad
Biasström
 μA -fA

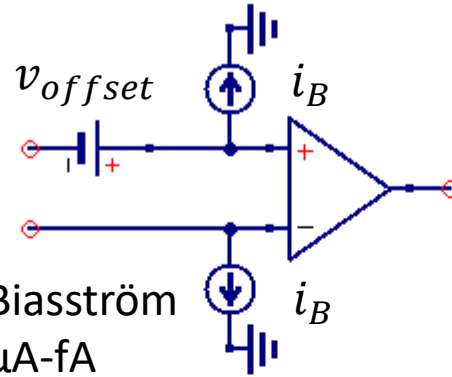
Obalanserad
Biaseringsström:
 $i_p \neq i_n$.

Icke-idealiteter hos OpAmp vid DC

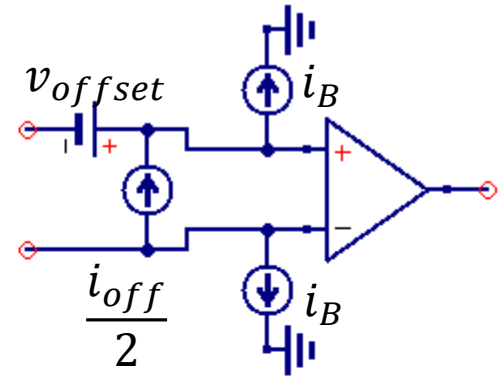
v_{offset}

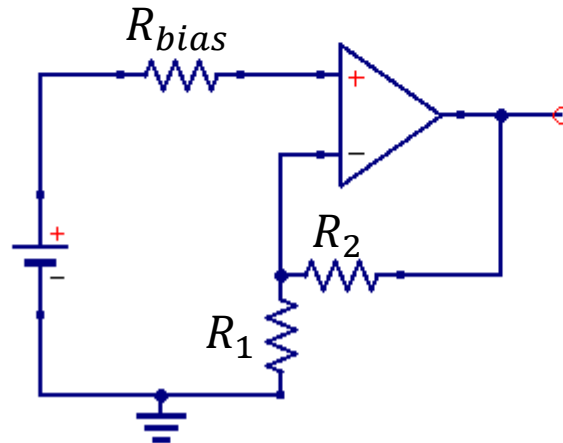
Offsetspänning
+/- 1-5 mV

Biasström
 $\mu\text{A-fA}$

Obalanserad Biasström
 $\mu\text{A-fA}$

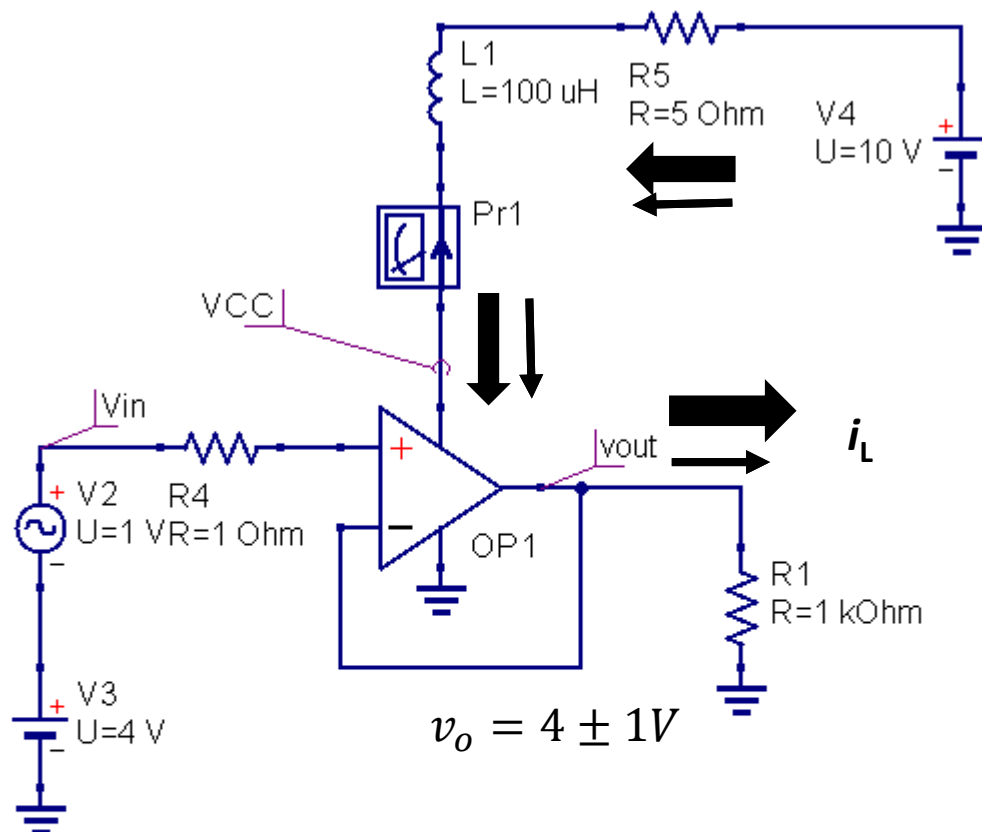
Effekten av biasströmmen
kan elimineras genom extra
resistanser.

Ex.

$$R_{bias} = R_1 || R_2$$

Avkoppling - Biasering

Elektriska ledare & sladdar

- Induktans
- Resistans

Då i_L ökar drar OP-ampen mer ström genom biaseringen!

Spänningsförluster i L_1 och R_5 gör att V_{CC} ändras!

Op-ampens förstärkning ändras då V_{CC} ändras.

Kan ge upphov till 'konstiga' fel, speciellt vid höga frekvenser (10+ kHz på breadboarden..)

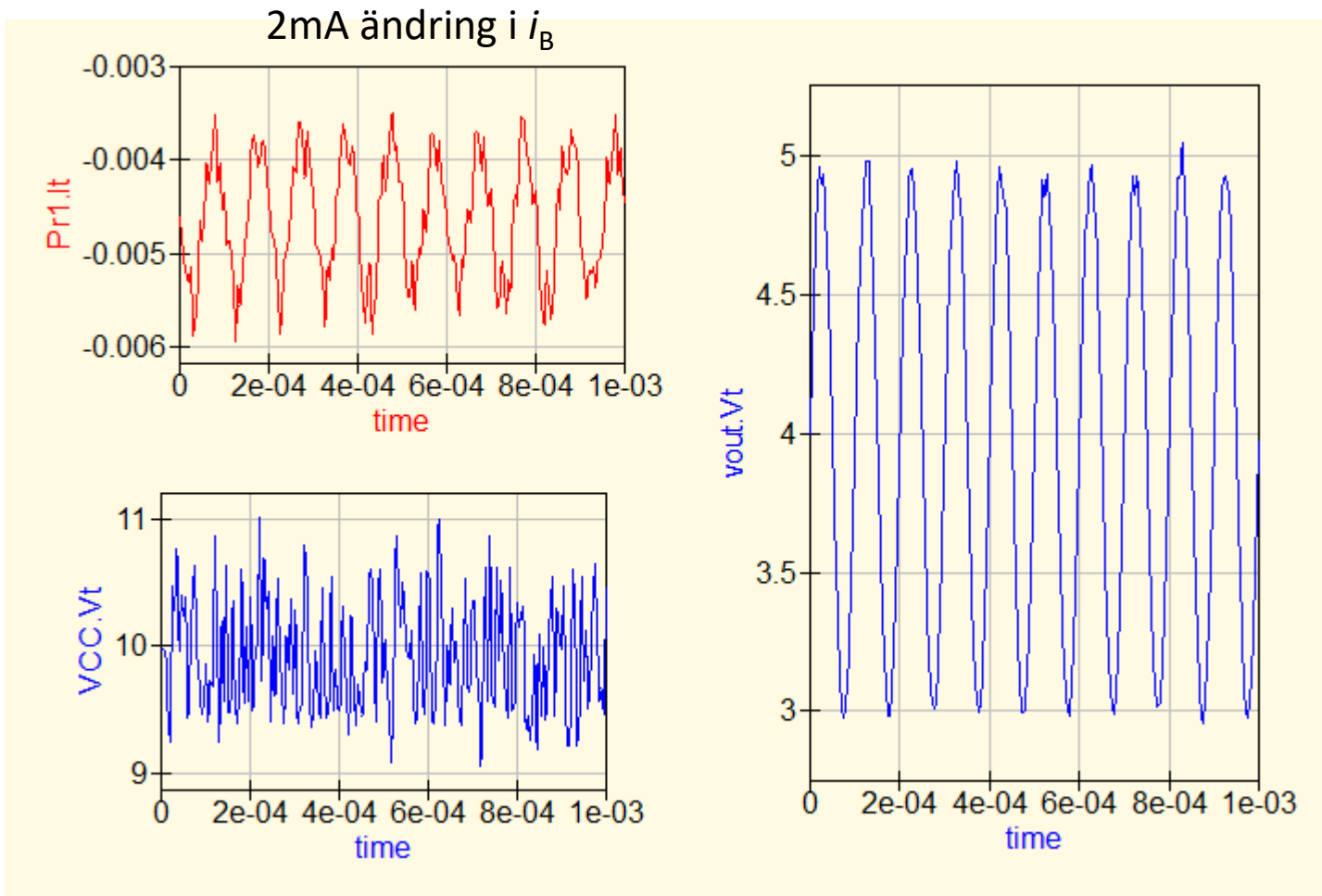
dc-simulering

DC1

transientsimulering

TR1
Type=lin
Start=0
Stop=1ms

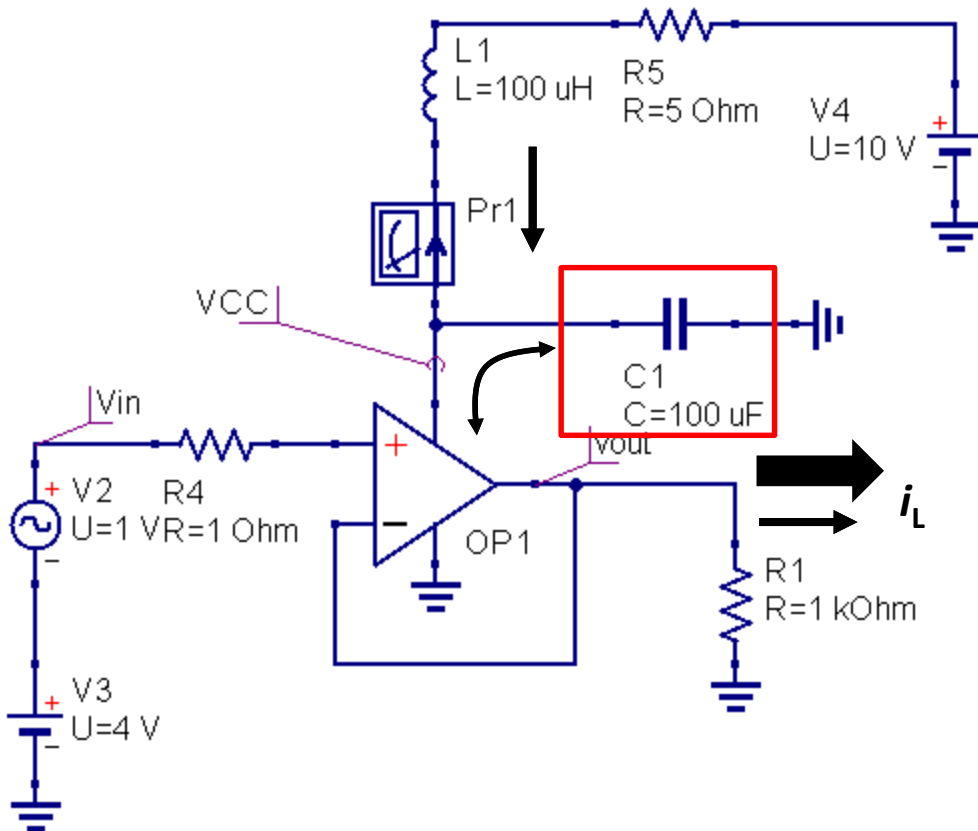
Avkoppling - Biasering

Utan avkoppling: V_{CC} ändras +/- 2V!!

Op-ampens förstärkning varierar lite med V_{CC}

Avkoppling - Biasering

Lösning – placera kondensatorer nära $\pm V_{CC}$ och jord på OP-ampen.

Kan förse OP-ampen med extra elektrisk energi

Stabiliserar spänningen då ström flyter in/ut ur kondensatorn – inget extra spenningsfall över L_1 och R_5 !

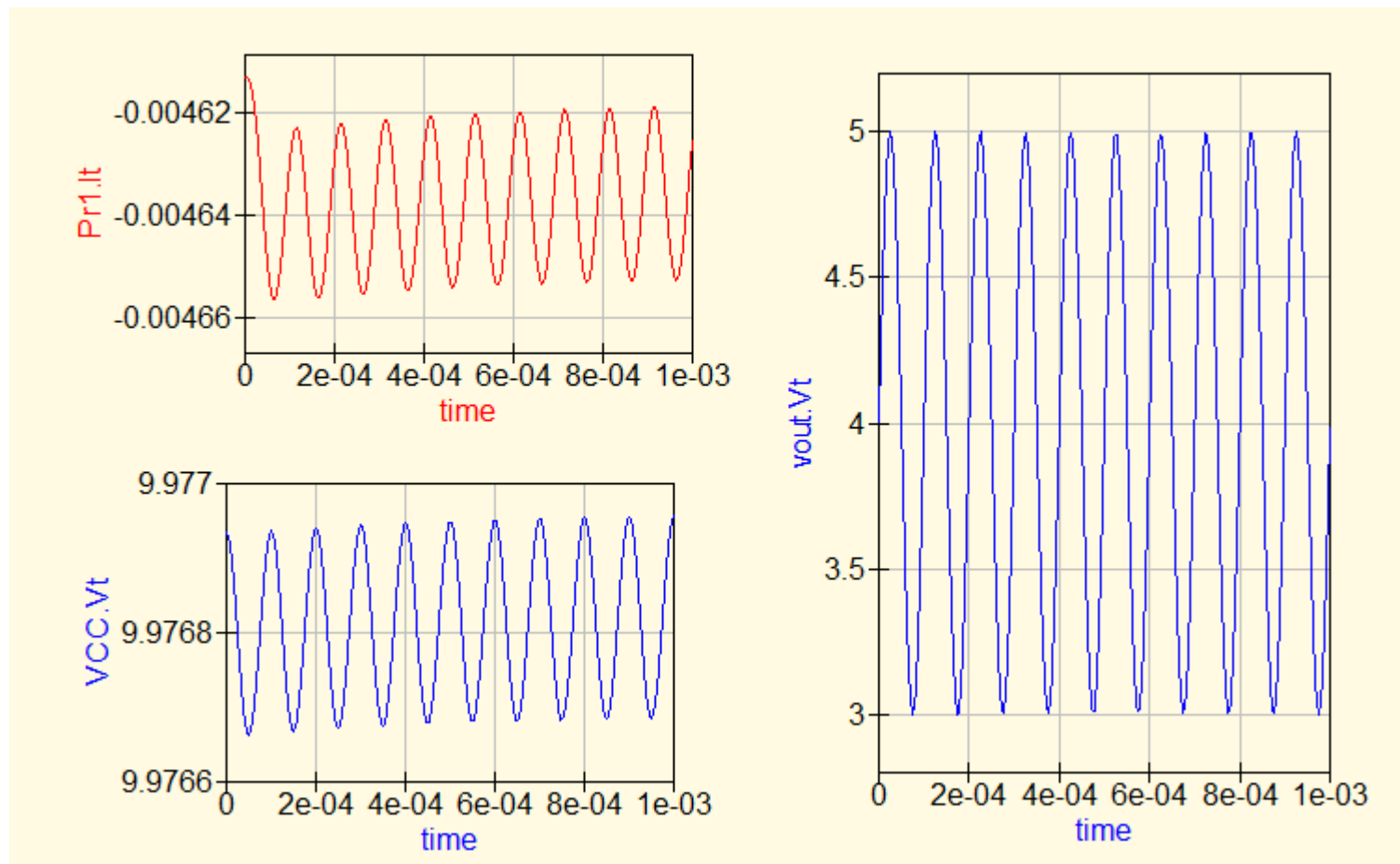
dc-simulering

DC1

transientsimulering

TR1
Type=lin
Start=0
Stop=1 ms

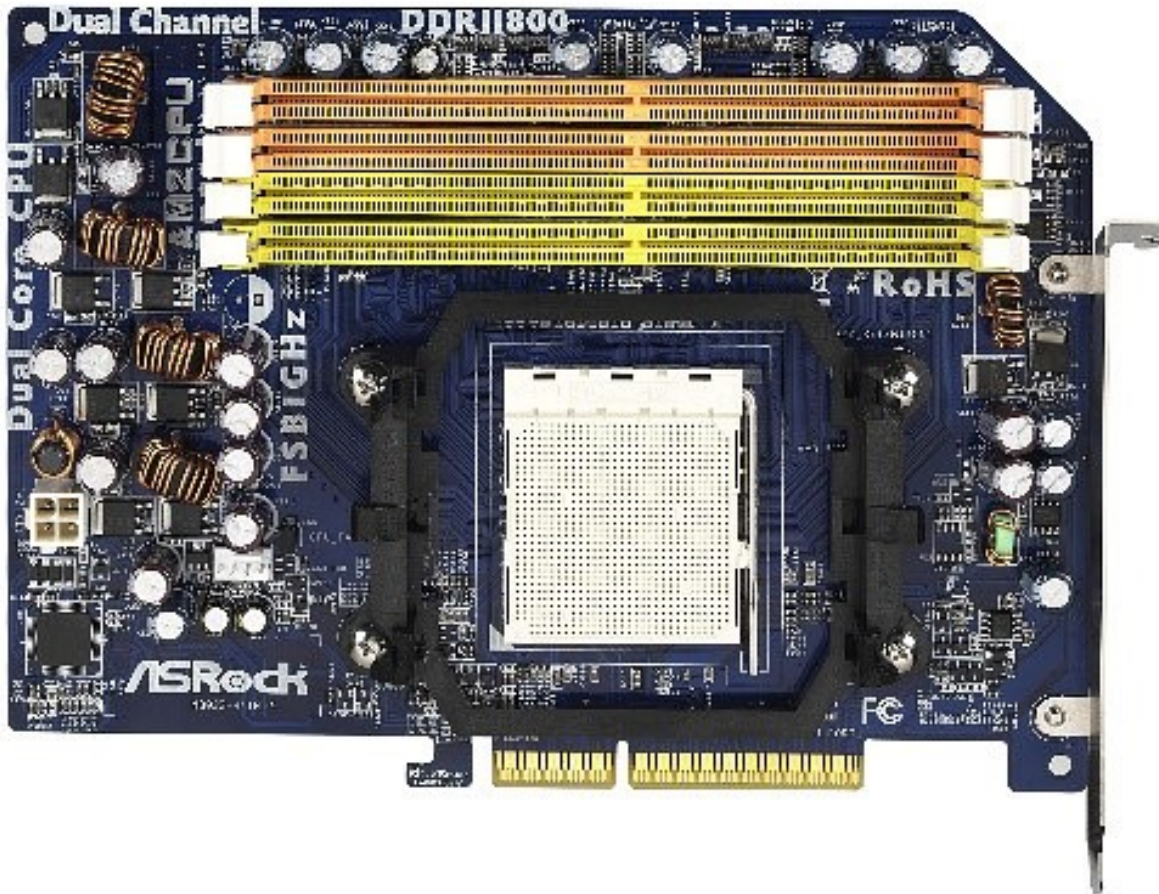
Avkoppling - Biasering

Med avkoppling: V_{CC} ändras 1mV!!

Minimal variation i förstärkning

Avkoppling - Biasering

Moderkort – gott om avkopplingskondensatorer..

- Bygger du analoga kretsar vid höga frekvenser – avkopplingskondensatorer!
- Digitala kretsar – i princip alltid avkoppling!

Kompendium om transistorer/transistorkretsar

- Nyskriven text om transistorer & transistorkretsar
- Text och övningar (istället för boken)
- Finns att ladda ner på hemsidan!
- Övningsuppgifter om transistorer & enkla analoga kretsar

nMOSFET och analoga kretsar

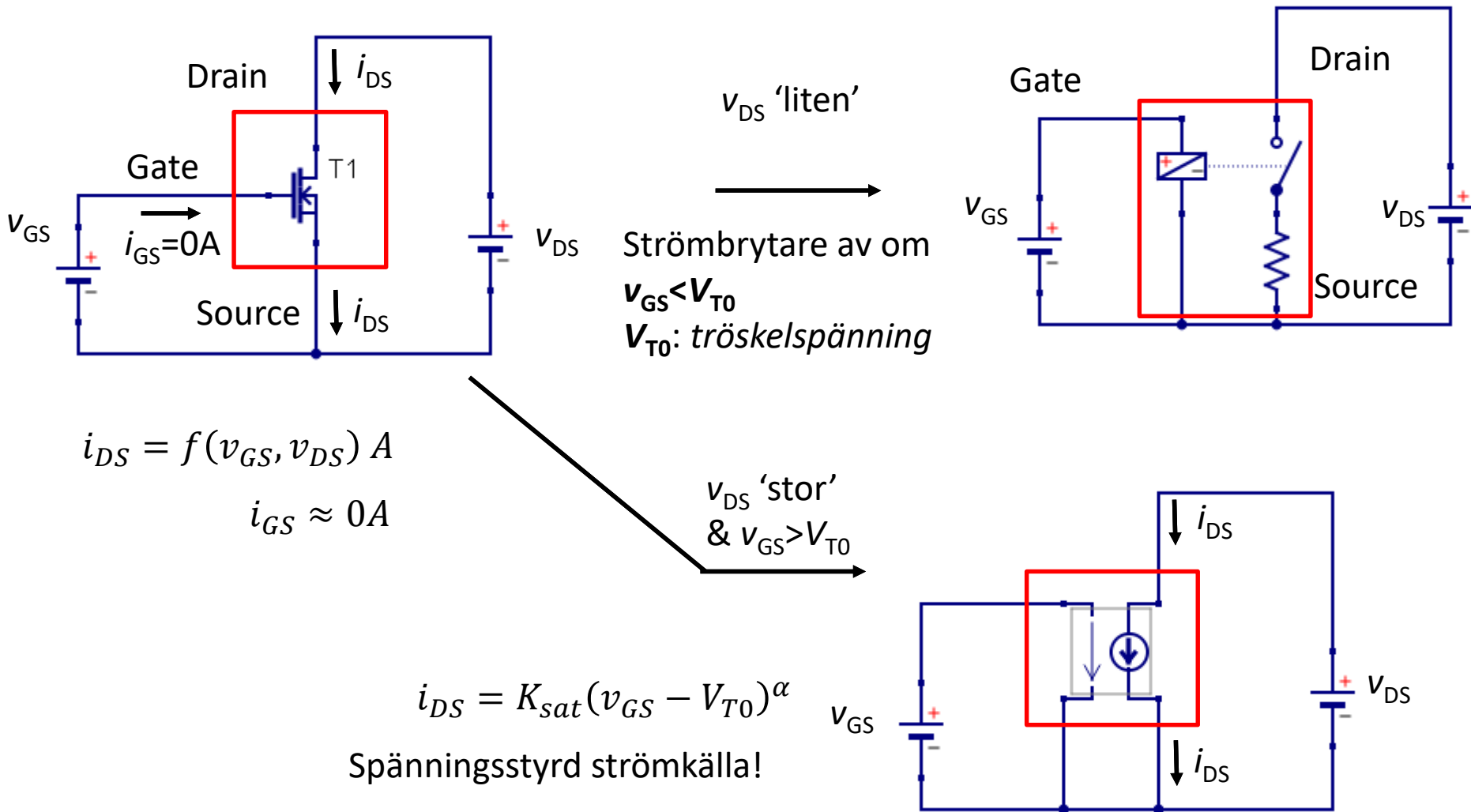
Erik Lind

22 november 2018

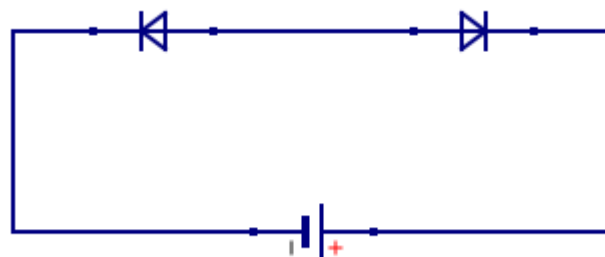
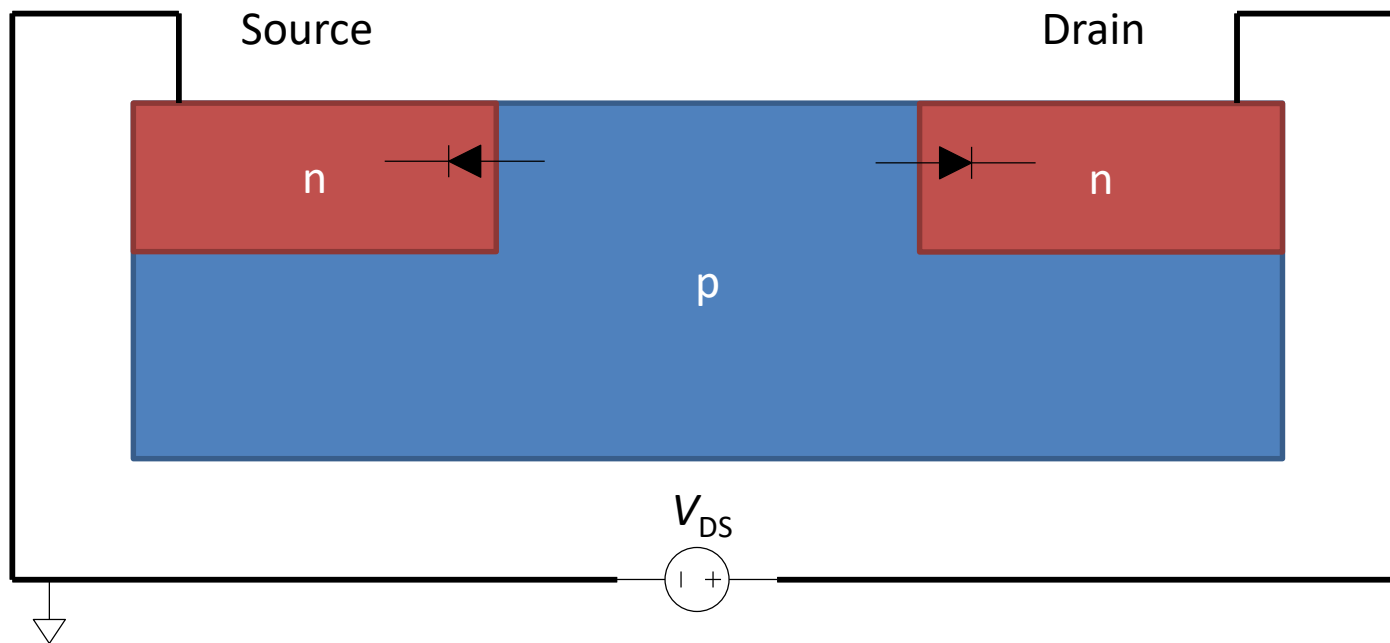
1 MOSFET - Struktur och Funktion

Strukturen för en nMOSFET (vanligtvis bara nMOS) visas i fig. 1(a). Transistorn består av ett p-dopat substrat och två n-dopade regioner kallade source och drain. Gate-elektroden är isolerad gentemot substratet med en isolerande oxid. Gate-metall, isolator och p-typ halvledare bildar en struktur som liknar den vanliga plattkondensatorn. Om vi biaserar gate-elektroden gentemot source-kontakten ($v_{gs} = v_g - v_s$) minskar vi först mängden hål under gate:en, vilket illustreras i fig. 1(b). Det kan inte flyta någon (större) ström mellan source och drain, då n-p-n strukturen motsvarar två dioder kopplade i motströms riktning. När vi ökar gate-spänningen ökar mängden elektroner i kanalregionen och strömmen ökar.

MOSFET – Metal Oxide Semiconductor Field Effect Transistor

MOSFET – Metal Oxide Semiconductor Field Effect Transistor

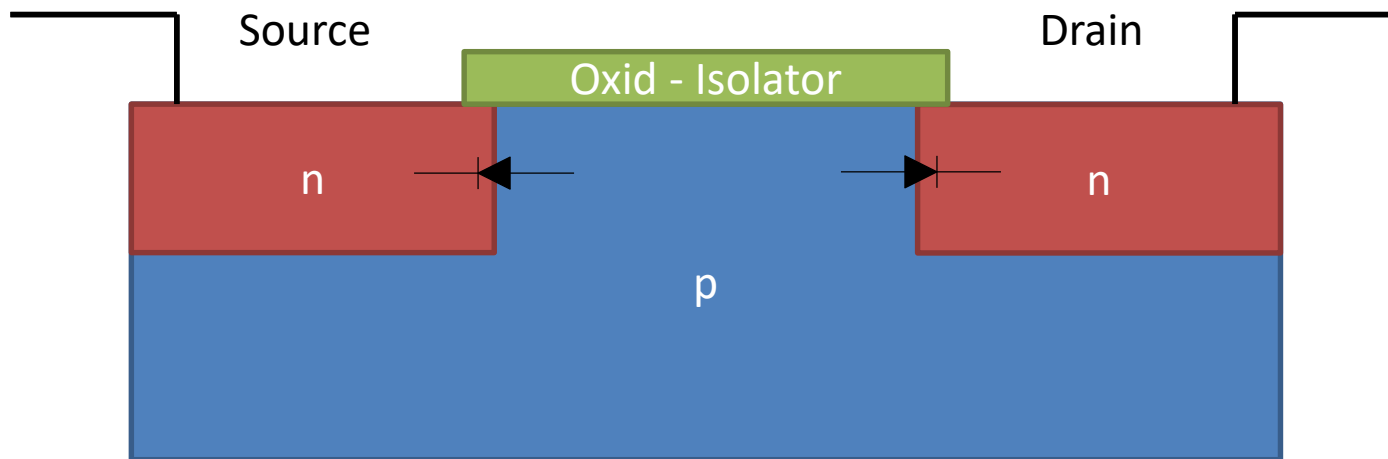
$$i_{DS} \approx 0A$$

Mindre användbar
komponent...

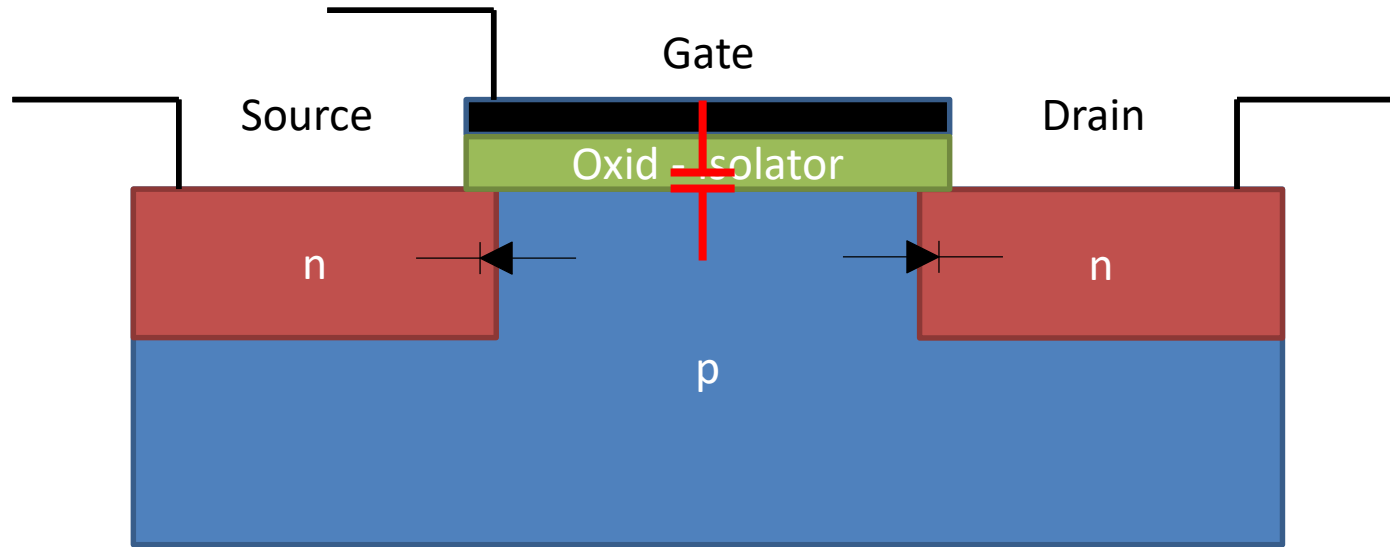

MOSFET – Metal Oxide Semiconductor Field Effect Transistor

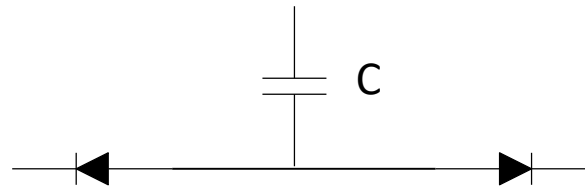

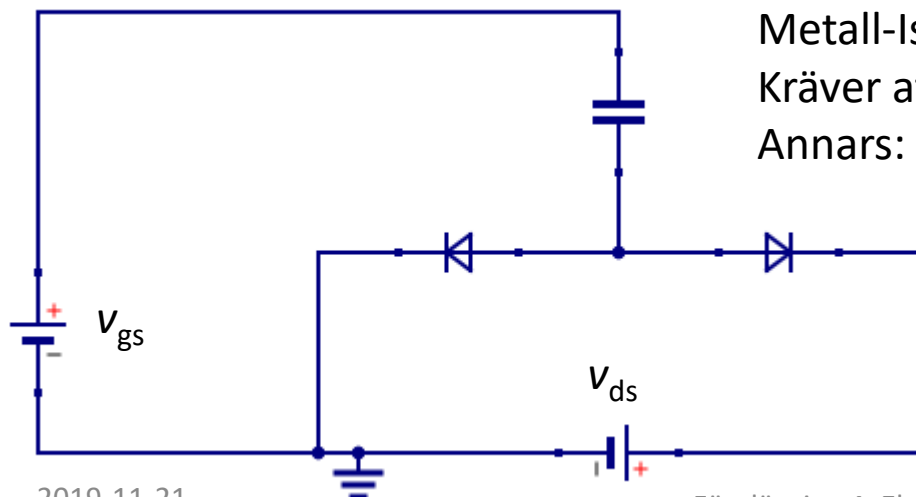
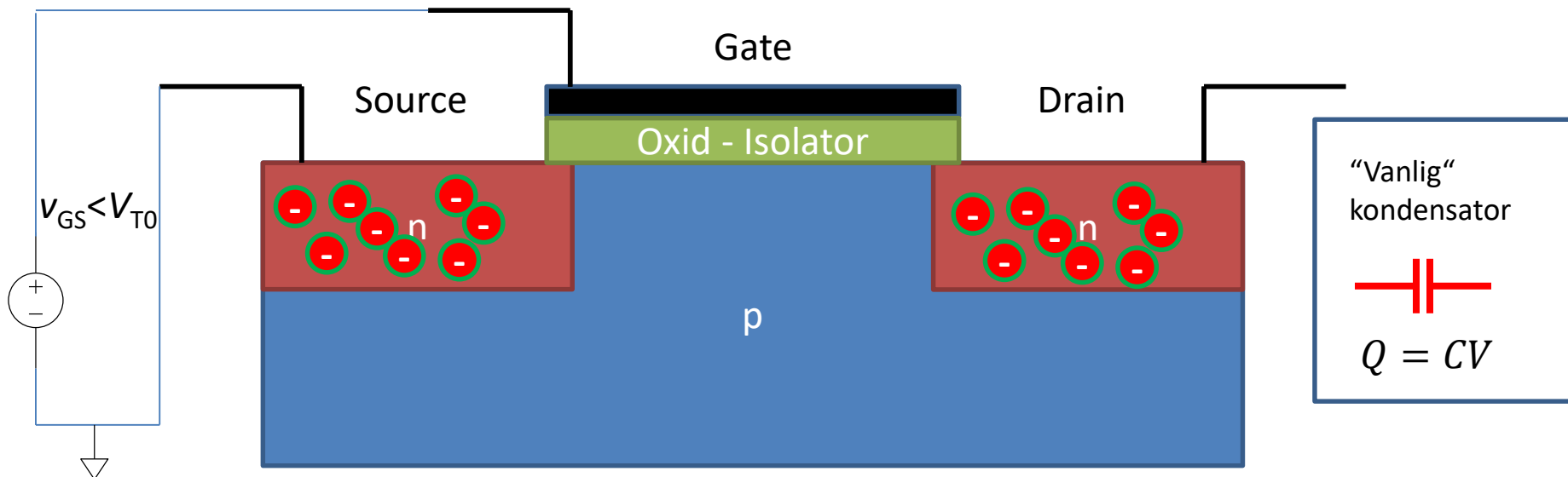
MOSFET – Metal Oxide Semiconductor Field Effect Transistor

Metall-Isolator-Halvledare: Plattkondensator!

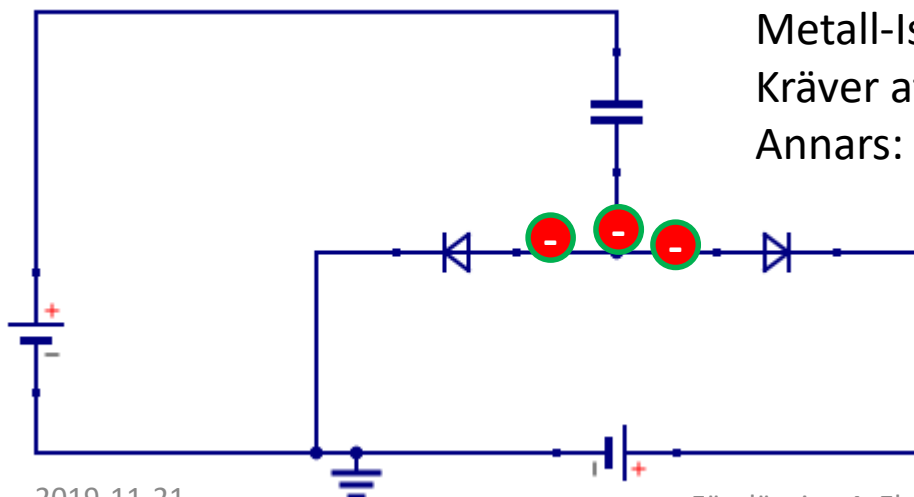
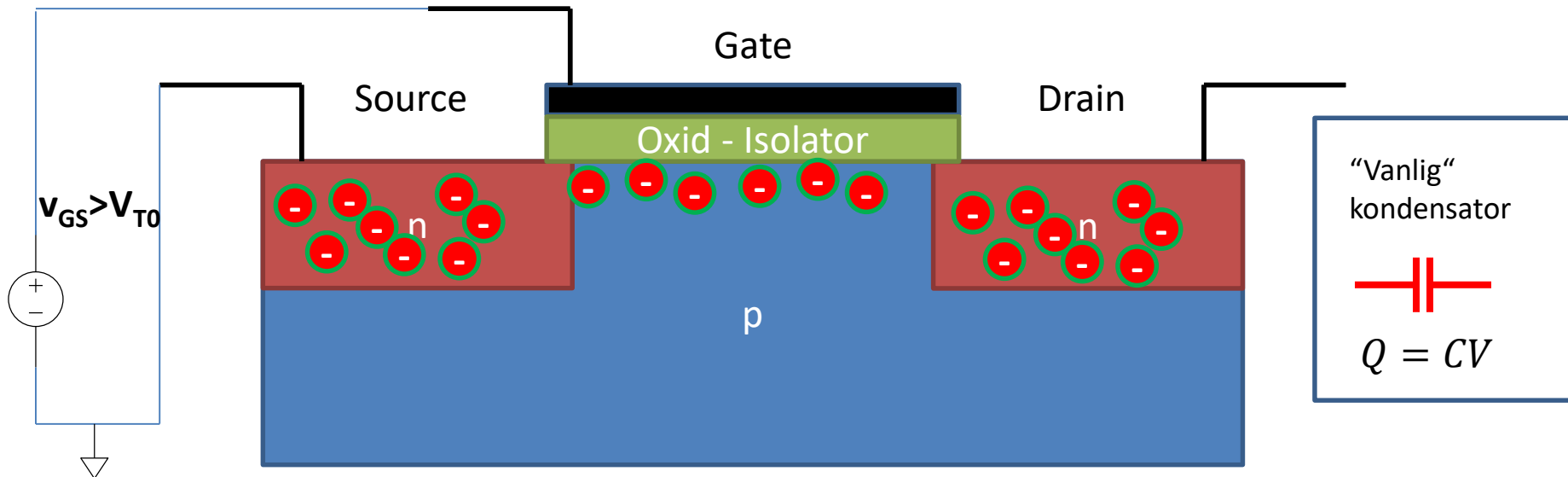

MOSFET – Metal Oxide Semiconductor Field Effect Transistor

Metall-Isolator-Halvledare struktur:
 Kräver att v_{GS} ska vara över tröskelspänningen V_{T0}
 Annars: $Q \approx 0 : v_{GS} < V_{T0}$

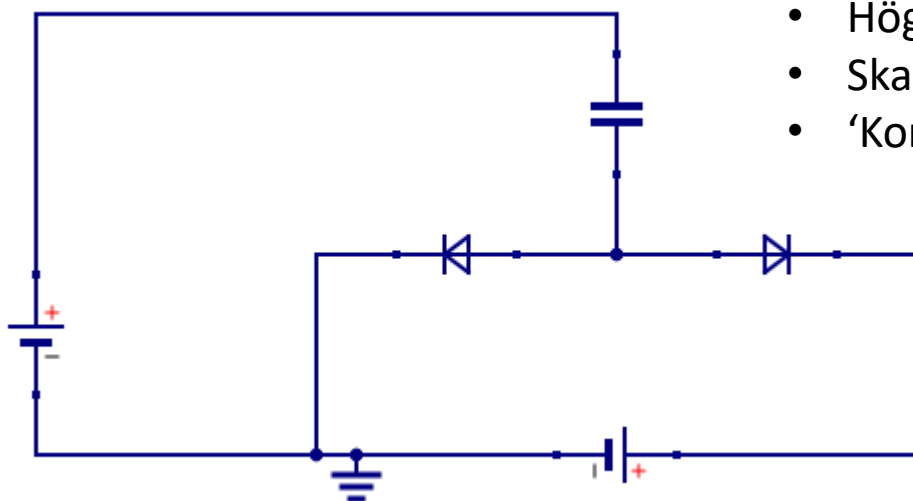
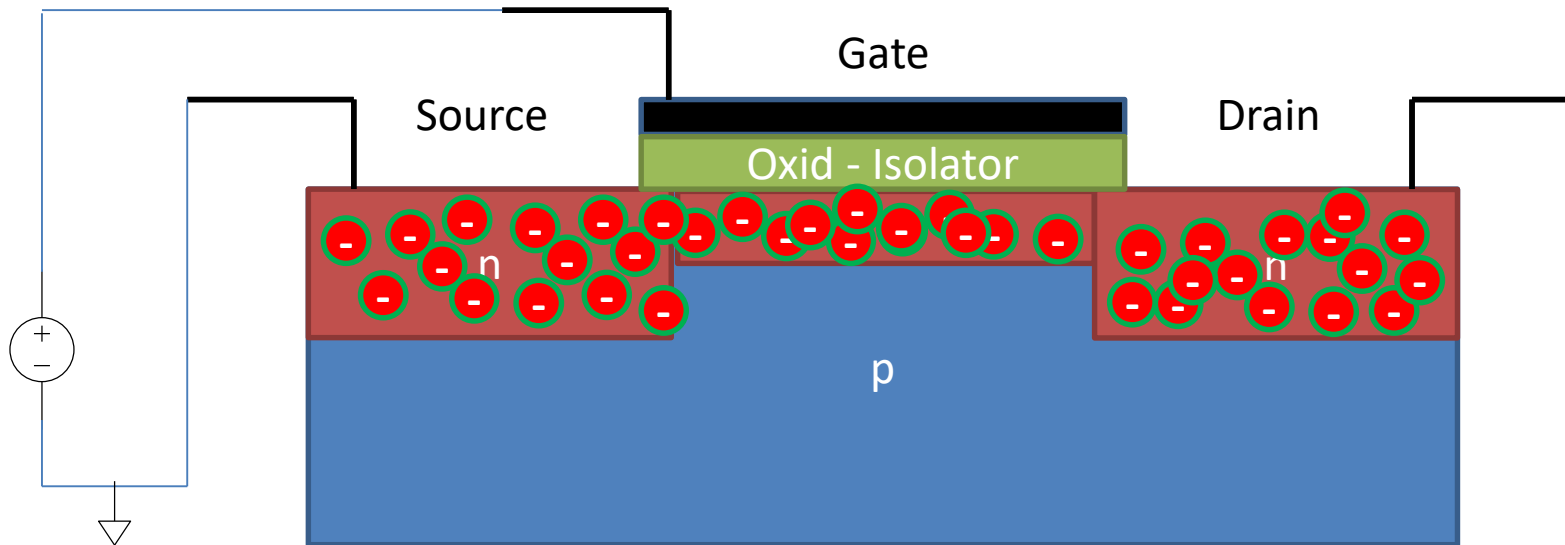
MOSFET – Metal Oxide Semiconductor Field Effect Transistor

Metall-Isolator-Halvledare struktur:
 Kräver att v_{GS} ska vara över tröskelspänningen V_{T0}
 Annars: $Q \approx 0 : v_{GS} < V_{T0}$

Laddningen ökar sedan enligt:
 $Q = C(v_{GS} - V_{T0})$ om $v_{GS} > V_{T0}$

MOSFET – Metal Oxide Semiconductor Field Effect Transistor

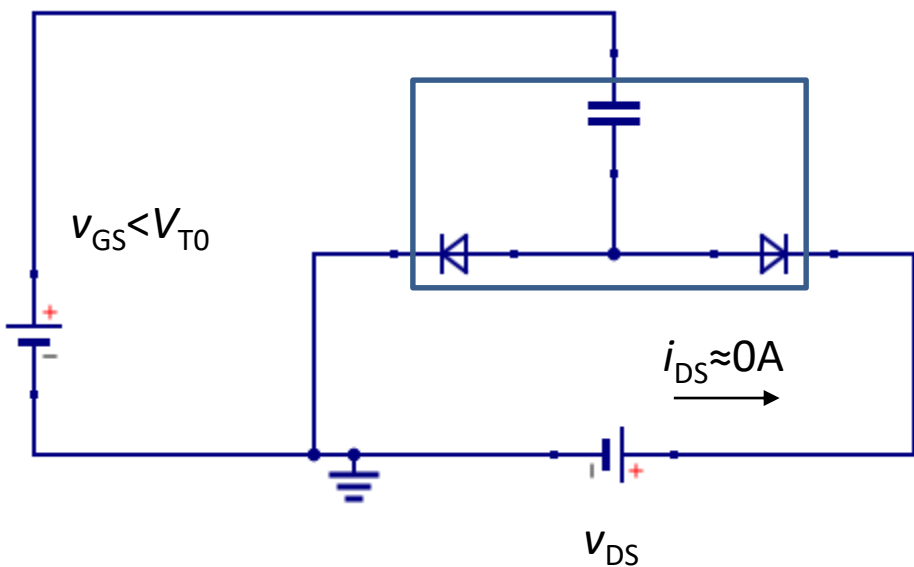

- Hög koncentration av elektroner under gaten
- Skapar ledande kanal
- 'Kortsluter'- pn-övergången

$$Q = C(V_{GS} - V_T)$$

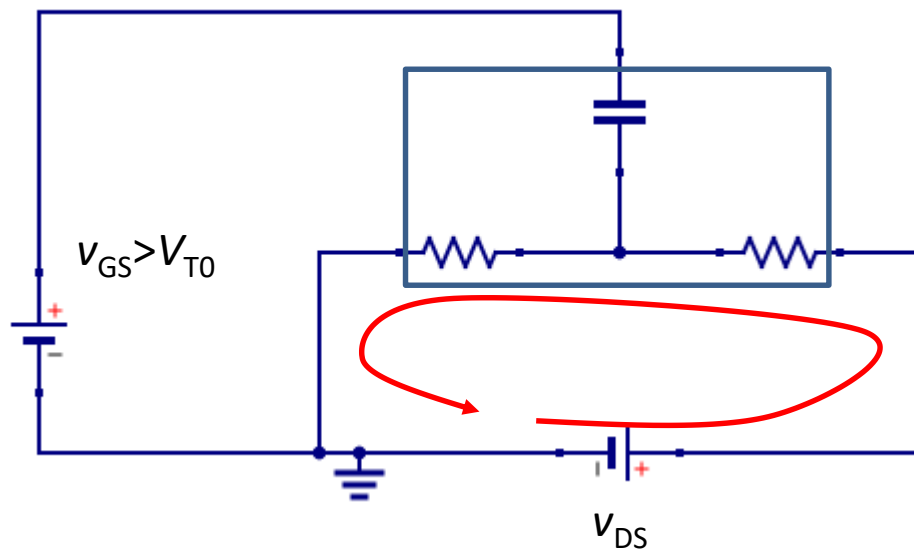
$$R \propto \frac{1}{Q} = \frac{1}{C(V_{GS} - V_T)}$$

MOSFET – Metal Oxide Semiconductor Field Effect Transistor

- $v_{GS} < V_{T0}$ -> Inga elektroner mellan source/drain
- Ingen ström – strypt mod. 'Öppen strömbrytare'

$$Q = 0, V_{GS} < V_T$$

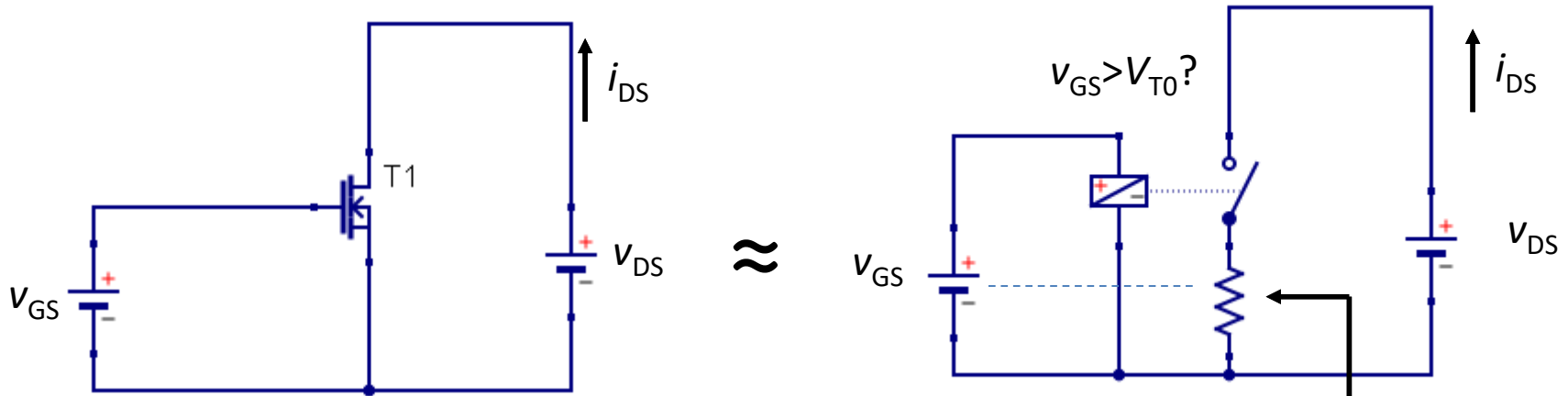

$v_{GS} > V_{T0}$ -> Ledanade kanal med elektroner mellan source/drain

$$Q = C(v_{GS} - V_{T0})$$

$$R \propto \frac{1}{Q} = \frac{1}{C(V_{GS} - V_T)}$$

Linjära området: $v_{DS} \ll v_{GS} - V_{T0}$

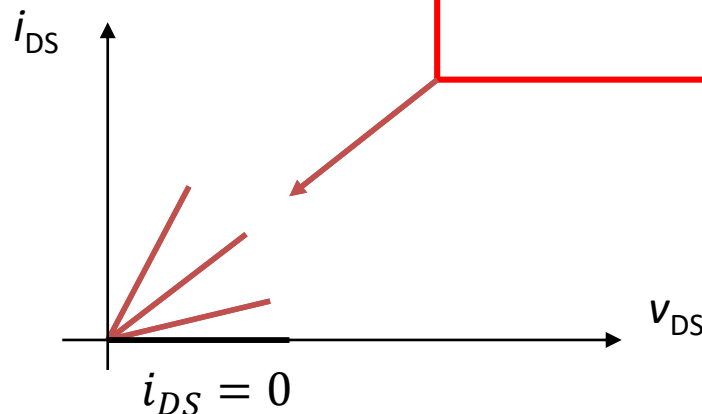

$$i_{DS} = K(v_{GS} - V_{T0})v_{DS}$$

K – mått på hur bra transistorn leder ström

$$R \propto \frac{1}{Q} \propto \frac{1}{(v_{GS} - V_{T0})}$$

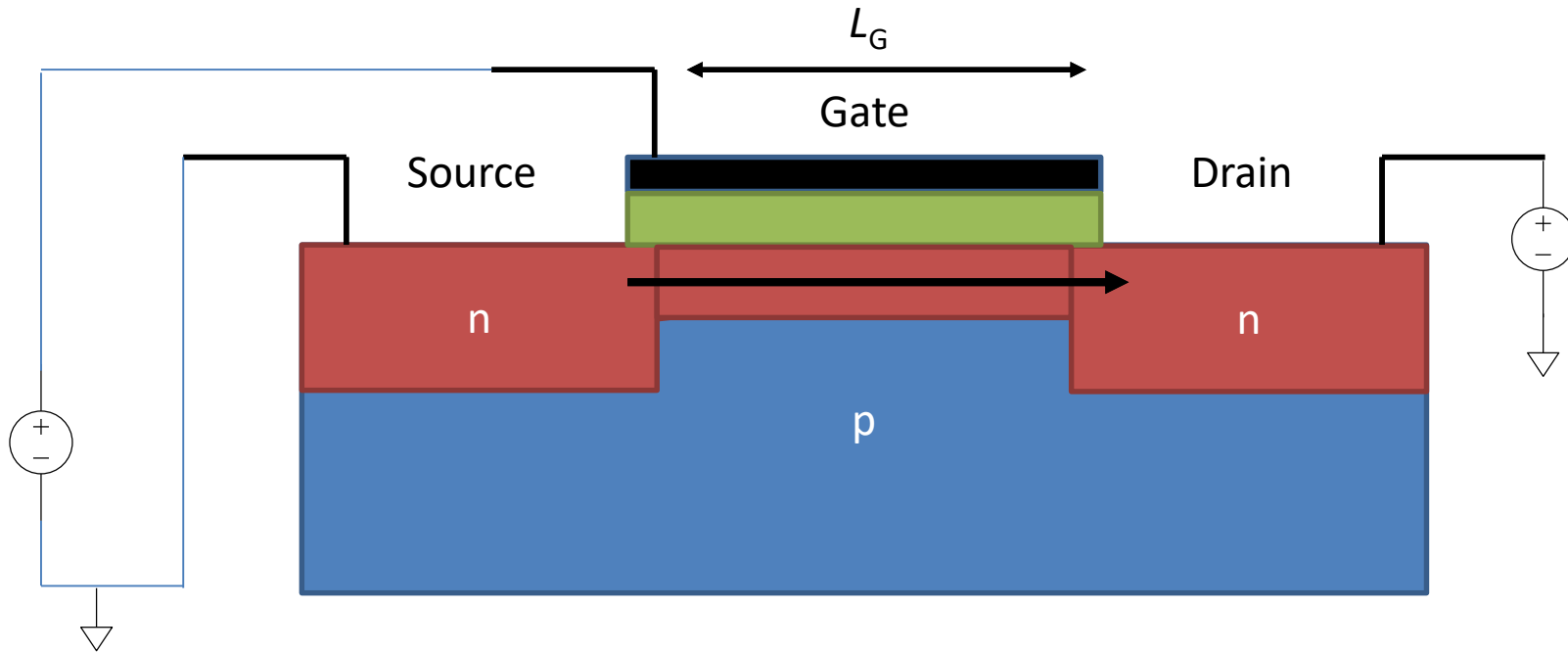
$$i_{DS} = \frac{v_{DS}}{R}$$

Låga v_{DS} :

Transistorn fungerar som en variabel resistor!

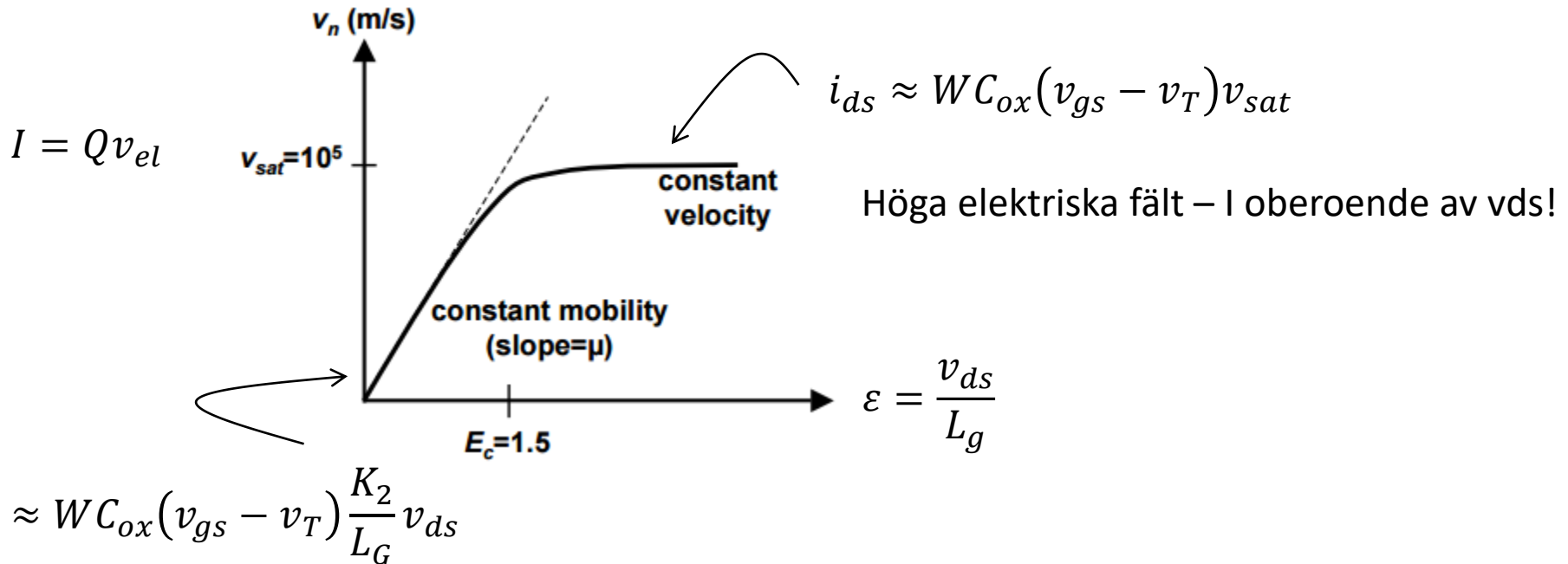
“Stora” v_{DS} : Triod/Mättnad

Elektroner rör sig från S $\rightarrow$ D med hjälp av ett elektrisk fält $\varepsilon = \frac{v_{ds}}{L_g}$

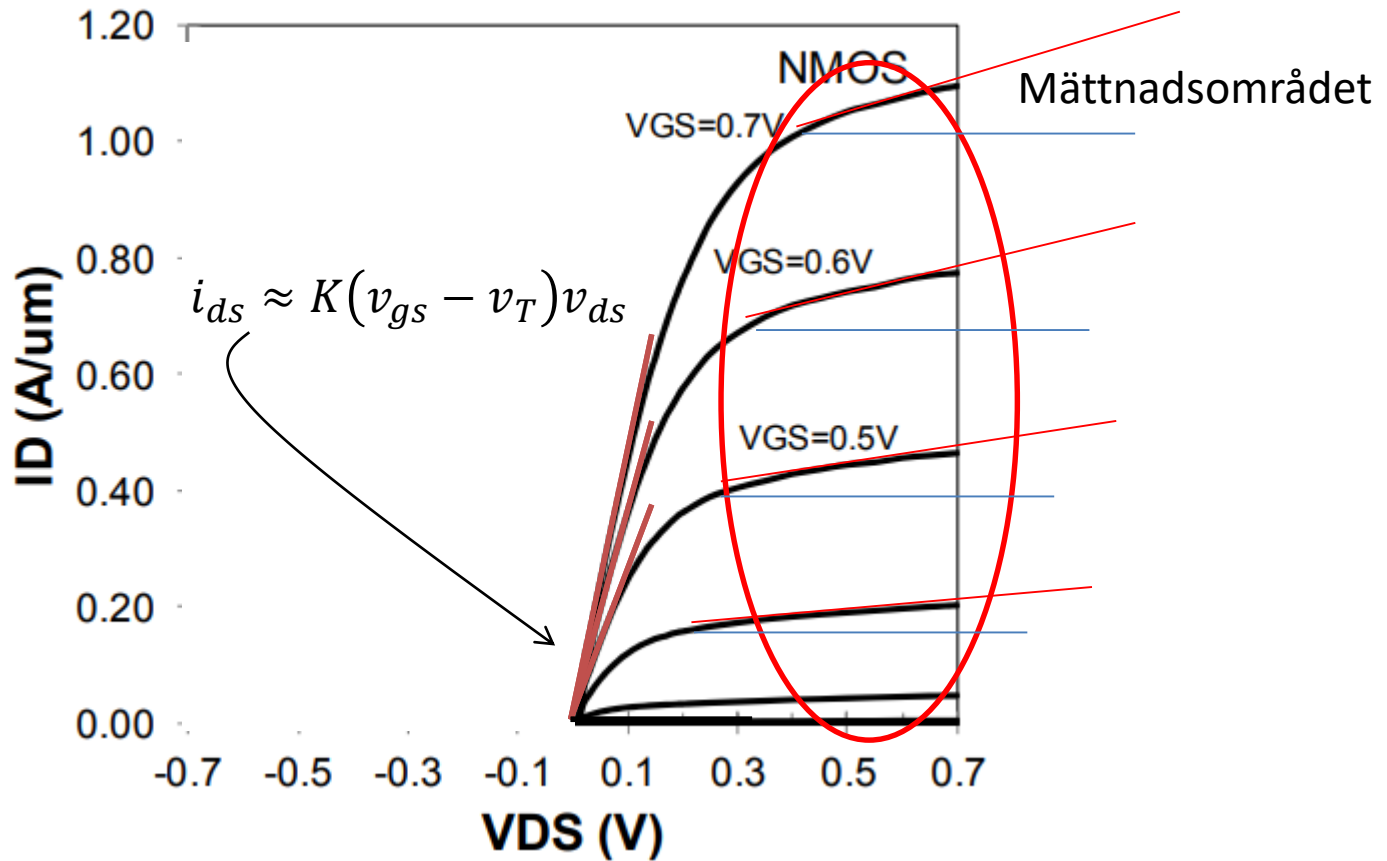

“Stora” v_{DS} : Triod -> Mättnad

Små elektriska fält – linjärt beroende $I(v_{ds})$ – resistans!

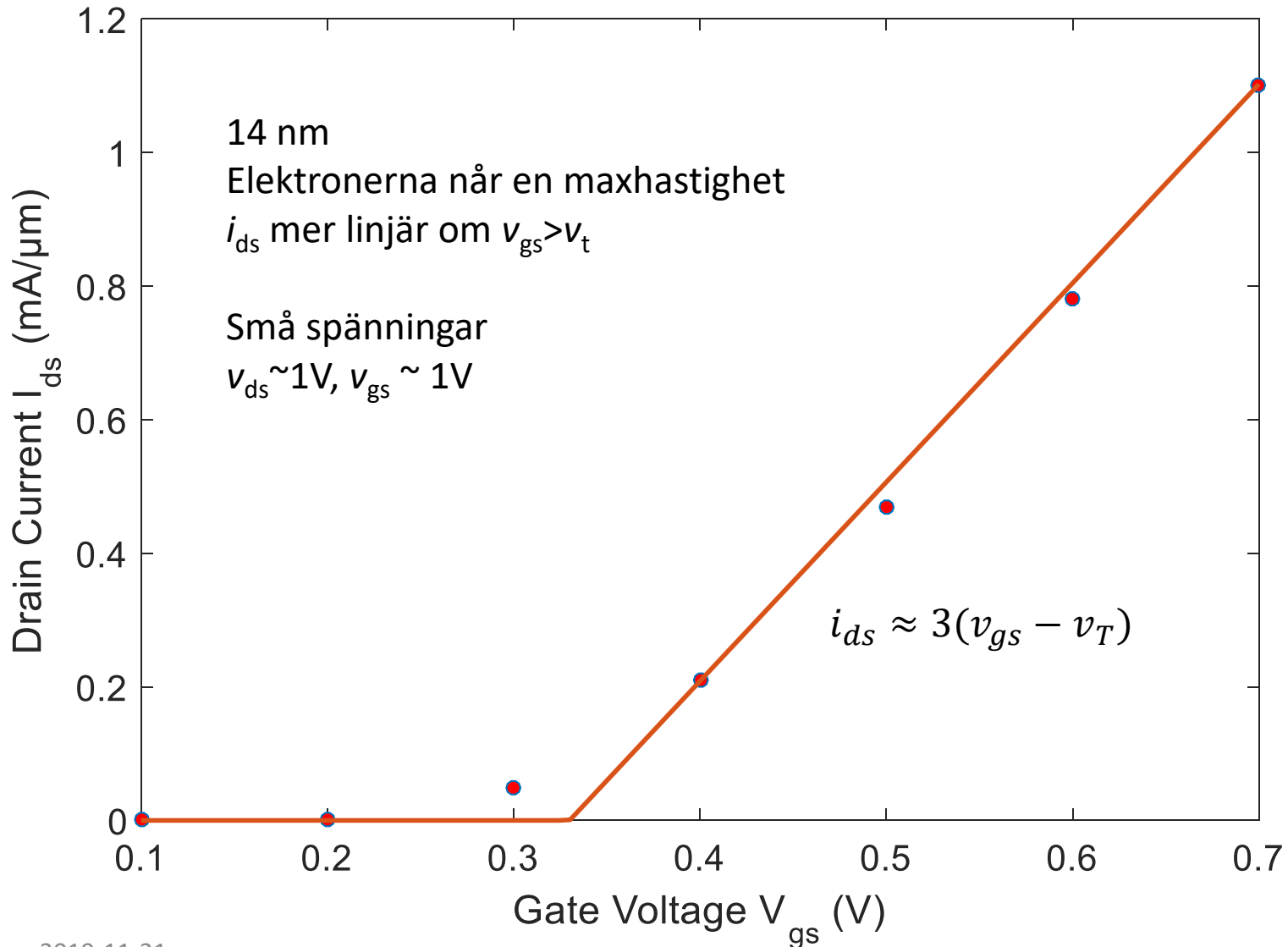
Modern CMOS-transistor (14 nm)

$$i_{ds} \approx K_{sat}(v_{gs} - v_T)(1 + \lambda v_{ds})$$

$$i_{ds} \approx K_{sat}(v_{gs} - v_T)$$

Nanoelektronik

Mikroelektronik (Labbkitt-transistorer)

Diskreta Transistorer har “långa”

$$L_g \sim 1-10 \mu\text{m}$$

Leder till en **kvadratisk ökning** av strömmen med v_{gs}

$$i_{ds} \approx K_{diff}(v_{gs} - v_T)^2$$

Detta är **standarduttrycket** är en nMOS.

(Lite) mer komplicerad matematik – behandlas ofta med småsignalanalys

Vi använder det linjära uttrycket i denna kursen.

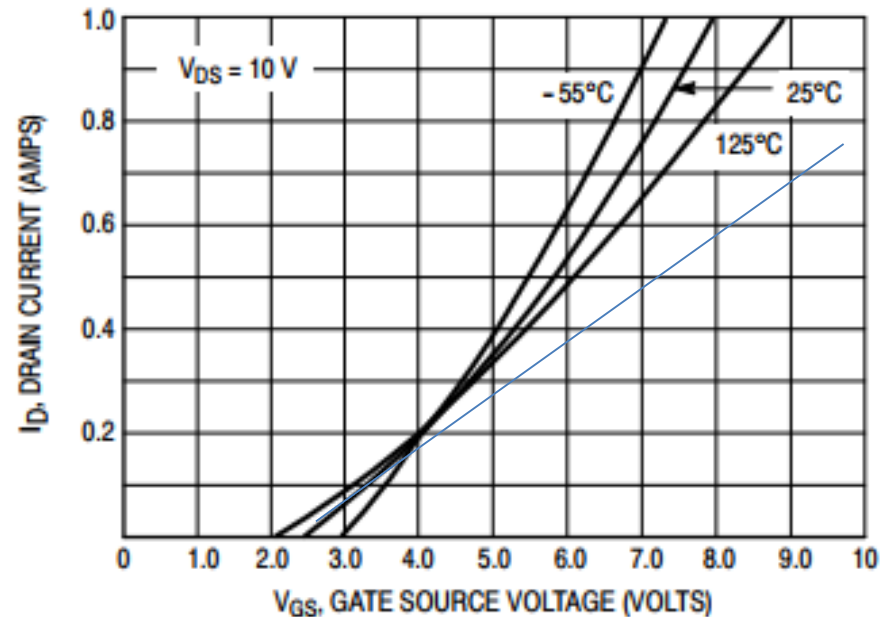

Figure 2. Transfer Characteristics

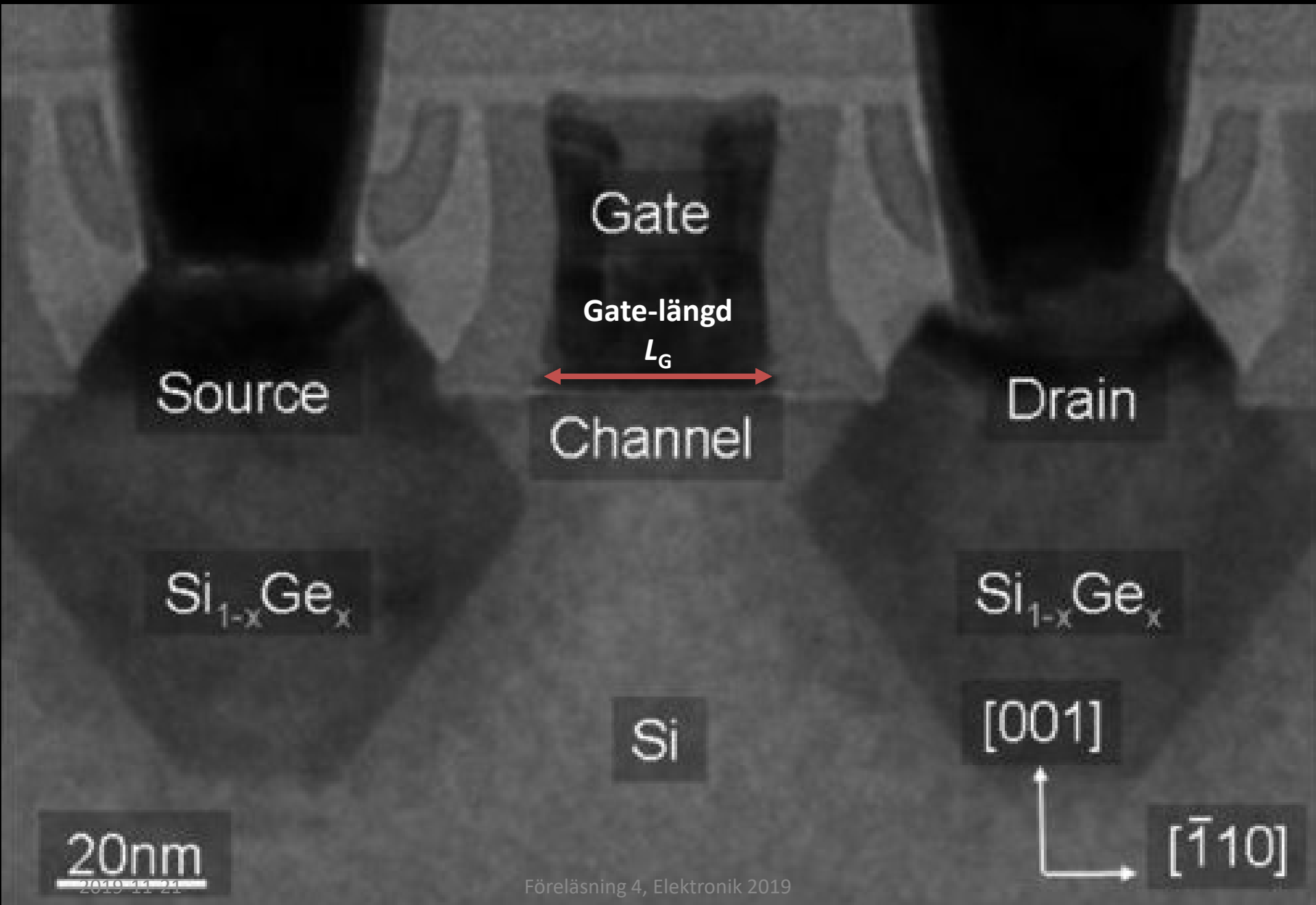
A cross-sectional diagram of a MOSFET. The top layer is a grey substrate. Below it is a white gate oxide layer. A red rectangular gate is positioned on top of the gate oxide. Two dark grey rectangular regions, labeled 'Source' and 'Drain', are located on either side of the gate. Below the gate oxide and between the source and drain is a thin white layer representing the channel. The bottom-most layer is a thick green region representing the substrate.

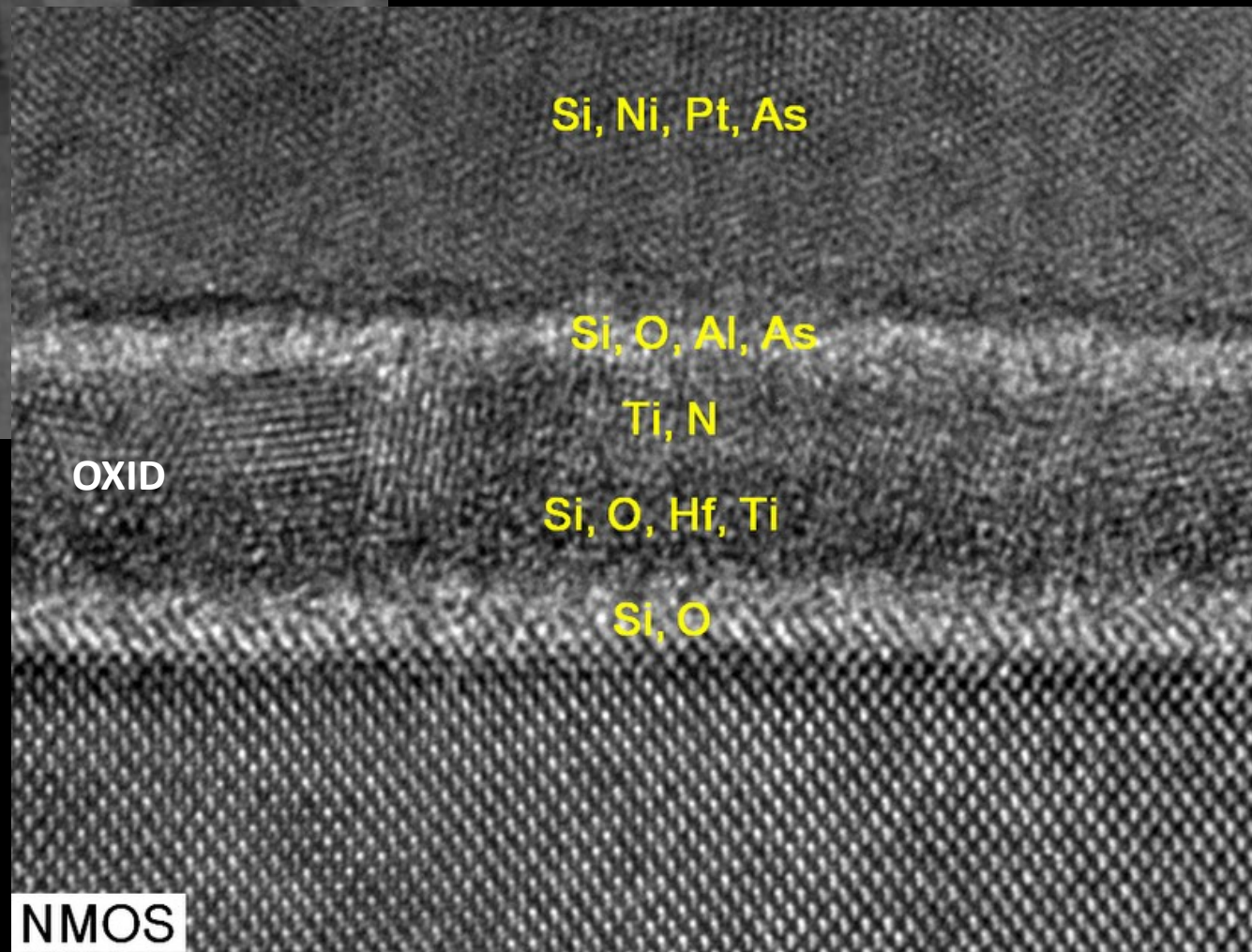
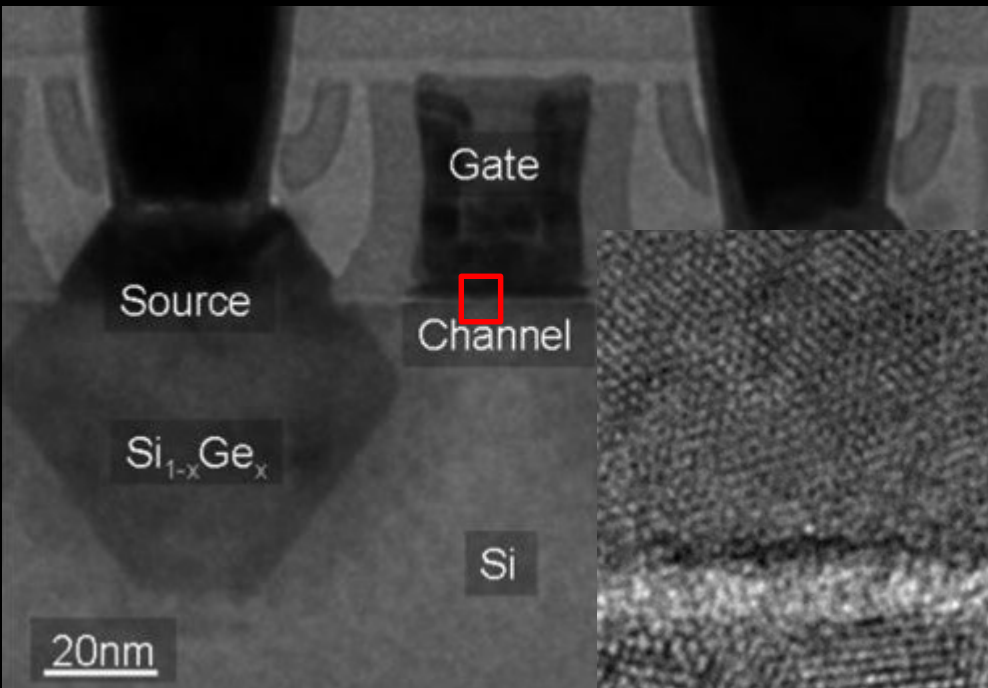
Source

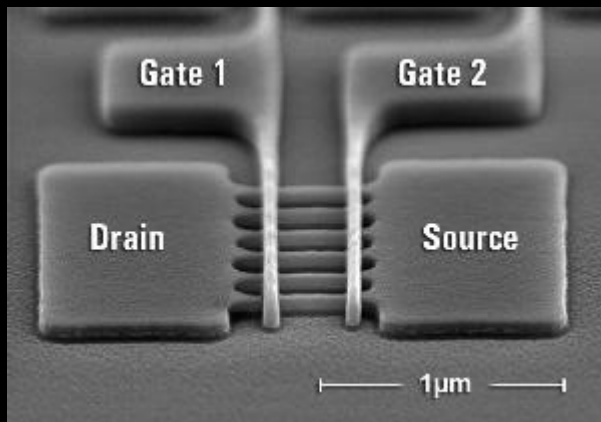
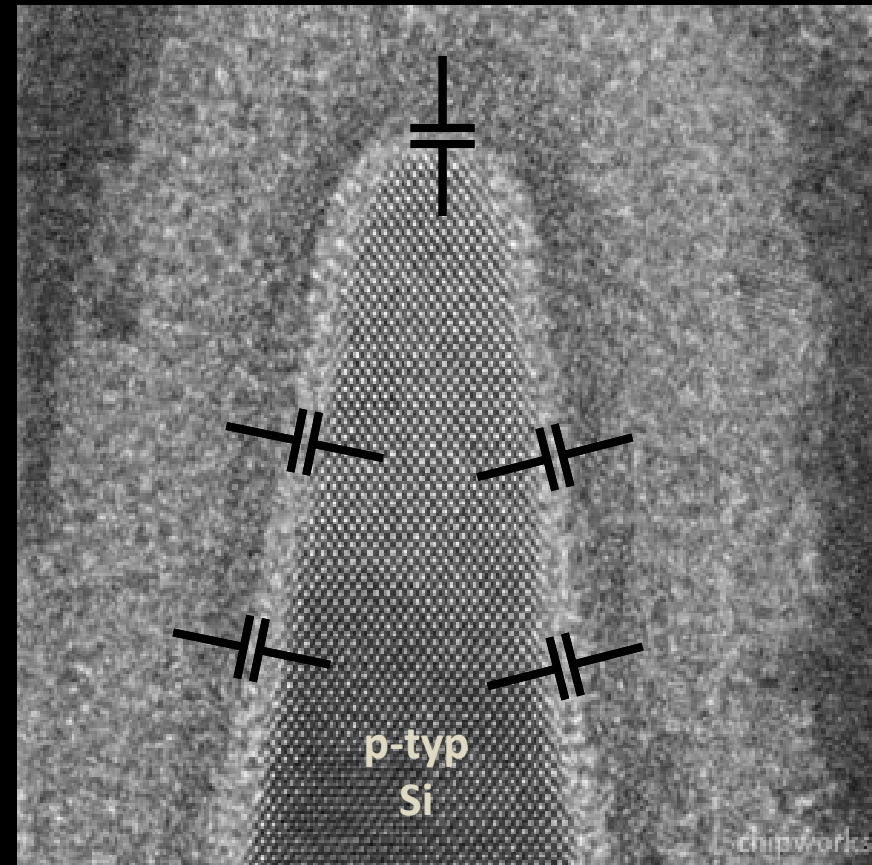
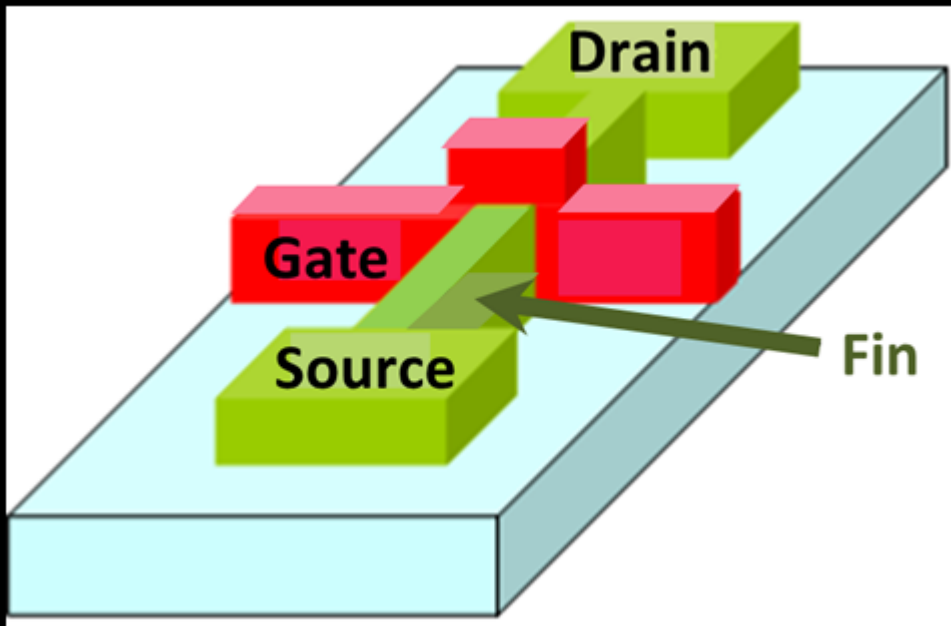
Gate

Drain

Channel / Substrate

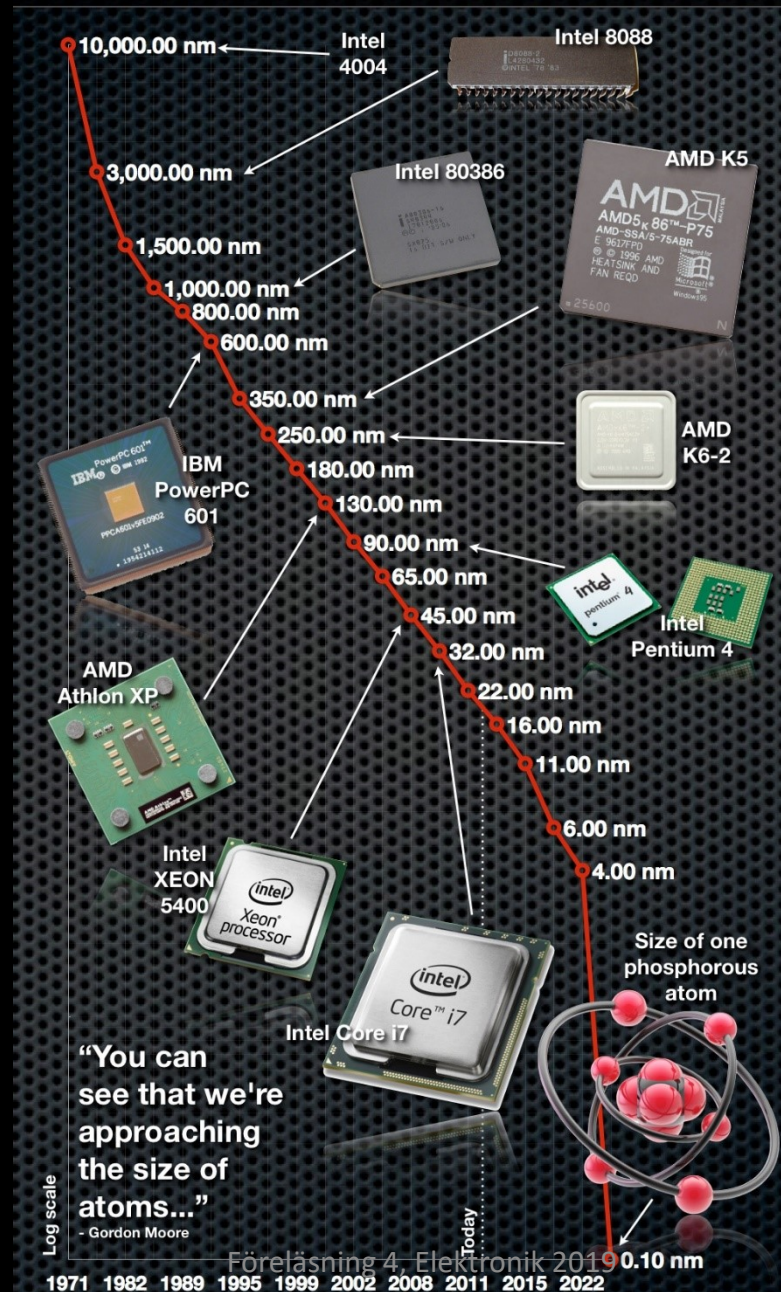
FinFETs

14-22 nm node , Ivy Bridge+

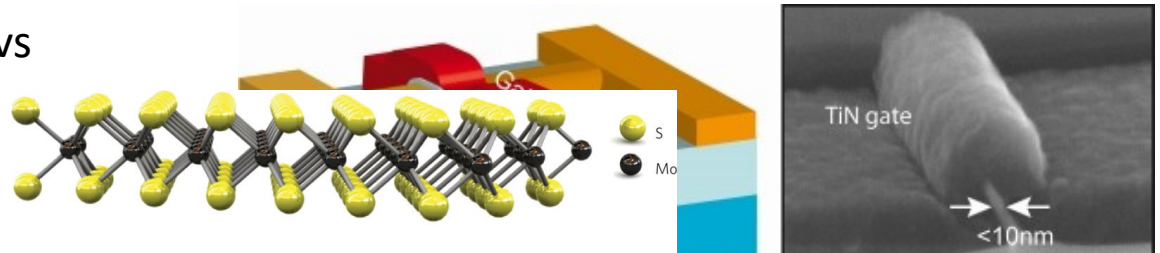
How small can a transistor be?

The evolution of microprocessor manufacturing processes

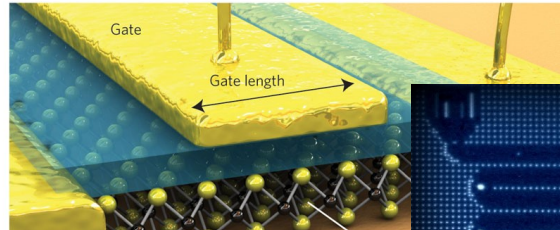

Nanoelektronik

Hur liten kan transistor bli? Dvs hur få atomer behöver vi använda?

Hur får vi ett så stort K som möjligt?

Kan vi bygga transistorer som arbetar över 1 THz?

Kvantmekaniska tunneltransistorer?

Hur effektiv kan en solcell bli?

Hur omvandlar vi värme till elektrisk energi?

Kvantdatorer?

